

Adana Düğünlerinde Gelin Hamamı *

Uzm. Ayşe BAŞÇETİNÇELİK
Çukurova Üniversitesi

Anadolu'nun pek çok yerinde kına gecesinden önce, gelin hamama götürülür. Eğer yörede hamam yoksa böyle bir âdete rastlanmaz. Hamamın bulunduğu şehir ve kasabalarda, oğlan evinin davetiyle kız ve oğlan tarafının yakınları ve kızın arkadaşları hamama giderler. Orada geline kına yakılır, şarkılar söylenir, oyunlar oynanır. Konukların da eşliğiyle gelin yıkanır. Eskiden, oğlan anaları hamamda oğullarına kız beğenirlermiş. Kapalı toplumlarda hamam, aynı zamanda kızın vücudunda bir sakatlığın olup olmadığını öğrenilmesi için vesile olmuştur.

Tekirdağ'da düğüne bir hafta kala “fike” veya “yiğitbaşı” adı verilen okuyucu kadın yaşlı kadınları bir fincan kına, genç kızları kırmızı kurdeleyle sarılmış gelin teli ile hamama davet eder.¹ Bolu'da oğlan tarafı para ve kokulu sabunu kız evine yollar. Hamamda gelin yıkanırken oğlanın anası kızın başından paralar saçar. Hamamdakiler tef ve dümbelek eşliğinde gelinle birlikte havuzun etrafını yedi kez dönerler.² Divriği'de kız, hamama en güzel elbisesini giyerek ve takılarını takarak gelir. Yüzünü eliyle kapar, kimseye göstermez. Hamamda konuklara şekerli kahve ikram edilir.³ Kırşehir'de kız, hamamda, davetliler huzurunda üstündekileri çıkarır, oğlan evinden gelen giysileri giyer, ihtiyarların ellerini öper. Köçekler oynarken, alınlarına para basar. Çalgıcılara bahşiş verir.⁴ Yozgat'ta “kekil” hamamı yapılır. Oğlan evi, önceden hamama mum, sabun, helva, pastırma, peynir, zeytin gönderir. Gelin duvaklanır, iki kişinin kollarına girer, diğerleri de arkadan ellerinde mumlarla hamama girerler. Önce gelinin mumu yakılır. Herkes mumunu ondan yakar. Şadırvan etrafında ilahi ve türkülerle gelin dolandırılır. Dolaşma bitince herkese sabun dağıtılır, mumlar söndürülür. Yıkama işlemi bitince gelinin mumu yeniden yakılır. Herkes mumunu gelinden yakar, dışarı çıkılır. Dışarıda mumlar üflenmez, parmakla söndürülür. Genç kızlar gelini giydirir. Sonra kız evinde toplanılır. Davetliler huzurunda yaşlı bir kadın gelinin saçlarının tarar, “kekil” ve

---

* Ayşe BAŞÇETİNÇELİK, Adana Halk Kültüründe Doğum-Evlenme-Ölüm. Altın Koza Yayınları: 50, Ulusoy Ofset, Adana Aralık 2009

¹ ARTUN, Erman; *Tekirdağ Folklorundan Örnekler*, Taner Matbaası, Tekirdağ, 1983 , s.10.

² NURİ, Mehmet; *Bolu ve Dolaylarında Düğün*, TFA, 6.cilt, Ocak 1961, No.138, İstanbul, s.2307-2309.

³ ASLANOĞLU, İbrahim; *Divriği'de Düğün Adetleri*, TFA, 13.cilt, Aralık 1971, Sa:269, İstanbul, s. 6175-6178.

⁴ ARSEVEN, Veysel; *Kırşehir'de Evlenme ve Düğün Adetleri*, TFA, 3.cilt, Şubat 1955, No.67, İstanbul, s.1069-1072.

“duluk” keser.⁵ Arapgir düğünlerinde kızın yakın bir akrabası, onları hamama davet eder. Kız evi zenginse, çalgı ile gidilir. İki tasın içine renkli mumlar dikilir, gelinle birlikte “göbektaş” etrafı üç kez dönülür.⁶

Adana ve çevresinde “Gelin Hamamı” ile ilgili adet ve inanmalardan bazıları şunlardır.

- Gelin hamamı yapılmaz. K₁₂₂, K₂₀, K₁₁₉
- Gelin hamama gitmez, evde temizlenir. K₈₇, K₁₁₃, K₄₈
- Gelini “cavlak” adı verilen gusülhanede iki-üç arkadaşı yıkar. K₇₇, K₃₆
- Gündüz, kızın evinde yıkarlar, eğlenirler, çerez dağıtırlar. K₁
- Gelini bir arkadaşı evine götürür, gelin orada yıkanır. K₇₀
- İki kişi kız tarafından, iki kişi de oğlan tarafından kızın yıkarlar. K₁₇
- Bir komşunun evinde kızın arkadaşları toplanır. Türküler söyleyerek, oyunlar oynayarak, gelini yıkarlar, yemekler yerler. K₇₁
- Eskiden gelin hamamı yapılmış, şimdi yok. K₄₆, K₁₁₁
- Gelin arkadaşlarıyla hamama gider, eğlenerek yıkanır. K₁₁₃, K₄₇, K₄₁
- Eş dost hamama çağrılır. Hamamda gelin yıkanırken darbuka çalınır, oynanır. Gelen misafirlere yaşlıların başına kına yakılır, kısır ve portakal ikram edilir. K₅₈
- Kızın arkadaşları ve oğlan tarafından gelenlerle, eğlenilerek gelin hamamı yapılır. K₉₄, K₇₃
- Kız ve oğlan evi tarafı birlikte hamama giderler. Darbukalar çalınır. Oyunlar oynanır. Tellak gelini herkesin önünde yıkar. K₈₂
- Gelin hamamına gelinin arkadaşları ile akrabaları ve oğlan tarafının akrabaları olmak üzere 15-20 kişi gidilir. Oğlan evi zenginse hamam kapatılır. Oğlan tarafı kıza hamam takımı alır. Bu bohçanın içinde; havlu takımı, hamam taşı, sabunu, kınası, sabun bezi, kesesi, peştamalı olur. Eğer oğlan tarafının durumu iyiye, geline terlik ve yer sergisi de koyar, yakınlarına da peştamal hediye eder. Yıkanmaya başlamadan önce, dışarıda veya içeride göbek taşında yemek verilir.

⁵ Mustafa USLU, Yozgat Folklorunda “Kek il Hamamı” Motifi, Türk Folkloru, Şubat 1985, Sa:67, s.6-7.

⁶ BELLİ, Şemsi; *Arapgir Düğünü*, TFA, 15.cilt, Ağustos 1973, No. 289, İstanbul, s.6731-6733.

Yemekte, zeytinyağılı dolmalar ve kebab olur. Kebabçıya söylenir, hamama tepsiyle kebab gelir. Yemekten sonra soyunan kadınlar; şarkılarla, türkülerle, zılgıtlarla hamama girerler. Gelinin başına kına yakılırken, hamam tasları çalınarak türküler söylenir. Oyunlar oynanır. Gelin de oynar. Gelini herkes birer defa yıkar. Kimi bir kolunu, kimi öbür kolunu yıkar. Oğlan tarafı zenginse, konukları tellaklara yıkatırır. Gelin yıkandıktan sonra, abdest aldırılır, salâvatla havlusu sarılır ve dışarıya çıkılır. Dışarıda dinlenirken, herkese soğuk içecekler ikram edilir. Sonra herkes evine dağılır. K₁₄₁

- Gelin hamamı için, oğlan evi üç gün önce mendille davet çıkarır. Gelinin arkadaşları, yakın akrabaları ile oğlanın yakın akrabaları davet edilir. Gelin hamamı üç gün sürer. 1.gün oğlan anası daha önce gelin hamamına gittiği kişileri kendi gelin hamamına davet eder. 2.gün oğlan tarafının akrabalarından biri, 3.gün bir başkası bohçayı alır gelir, hep birlikte hamama bir kez daha gidilir. Eskiden gelin hamamına gidileceği zaman oğlan tarafı faytonlarla gelir, zılgıtlarla hamama gidilirdi. Hamama girildiği anda eğlence başlar. Oyunlar oynanır. Gelini bir sandalyeye oturtur, etrafında oynarlardı. Hamam tasının 4-5 kat büyüğü “kirlî” adı verilen tas, darbuka gibi kullanılır, çalınırdı. Zenginler “Kör Yasin”i parayla tutarlar, gelin hamamına götürürlerdi, o çalar kadınlar da oynardı. Oğlan tarafı zenginse, hamamda kurna tutar. Kurnaya peştamal asar, oraya sadece düğüncüler girer. Orada, herkese bir kalıp sabun dağıtılır. 5-6 kilo kına yoğrulur. Gelinin saçları kınalanır. Yıkanan yaşlılar da başlarına kına sürerler. Kebaplar gelir, baklavalar, meyveler göbek taşında yenir. Herkes yıkanır. Gelini ustalar (tellaklar) yıkar. Onu yıkarken, yanında bacısını veya sağdıcını da yıkarlar. Ustalara bahşiş ve yağlık verilir. Yıkama işlemi bittikten sonra faytonlarla eve dönülür. Ertesi gün kına yapılır. Pazar günü sabahı da oğlan hamamına gidilir. Cumartesi günü açık arttırma ile oğlanın akrabaları hamam daveti yapar. Kim çok kişi ağırlayacağını söylese, hamam daveti onun üzerinde kalır, hamamın masrafını o karşılar. Hamamdan sonra faytonlarla dönülür, oğlan evine yaklaşırken çalgıcılar karşılar. Oğlan evi sarımsaklı veya içli köfte hazırlamıştır, onu yerler. Ardından çeyiz almaya gidilir, çeyiz getirilir, serilir. Sonra da gider, gelini getirirler. K₁₄₂

Adana’da ve pek çok yörede gelin hamamı harcamaları oğlan evi tarafından karşılanırken, Arapgir’de bu harcamaların kız evi tarafından karşılandığını yazılı kaynaklardan öğreniyoruz.

Adana ve çevresinde, köy ve kasaba düğünlerinde gelin hamamı uygulaması görülmemektedir. Gelin olacak kız ya kendi evinde ya da arkadaşlarının toplandığı bir evde eğlencelerle yıkanmaktadır.

Şehirdeki düğünlerde gelin hamamı geleneğinin olduğu görülür. Burada, gelin birkaç arkadaşıyla hamama gidip yıkanmaktadır. Kimi çevrelerde gelin hamamı adıyla törenler düzenlenmekte, gelin yakın akrabalarla birlikte, hamama götürülerek topluca yıkanılmaktadır.

Gelin hamamı daveti, oğlan evi tarafından kızın çok yakın akrabalarına yapılır. Eskiden hamamda kurnalar tutulur, törenlerle hamam gidilir, davetlilere kalıp kalıp sabunlar verilir, göbek taşlarında yemekler yenirmiş. Hamam töreni üç gün sürermiş. Günümüzde bu gelenek küçülmüş olarak, kimi çevrelerce uygulanmaktadır. Gelin; ablası, yengesi, teyzesi, halası gibi çok yakınları ve bir kaç arkadaşı ile birlikte oğlan evinin yakınları, kına gecesinden bir veya iki gün önce hamama giderler. Davet edilenler hamam bohçalarını alır, gelirler. Hamam taşlarının sesleri ve zılgıtlar eşliğinde geline kınası yakılır, oyunlar oynanır, türküler söylenir. Gelin, hamama gidenlerin her biri tarafından yıkanır. Hamamda konuklara kebab veya kısır, meyve veya içecekler ikram edilir.

Sözlü Bilgi Kaynakları

- K₁: Fatma Çınar, 50 yaş, Niğde, okumamış, ev hanımı, Adana
- K₁₇: Emine Polat, 40 yaş, Kadirli/ Köseli, ilkokul, ev hanımı, Adana
- K₂₀: Ayşe Çapaklar, 63 yaş, Aydın/ Cerenli, okumamış, ev hanımı, Adana
- K₃₆: Hamiyet Koç, 35 yaş, Ceyhan, ilkokul, ev hanımı, Adana
- K₄₁: Hayriye Işıkek, 53 yaş, Adana, yüksekokul, öğretmen, Adana
- K₄₆: Naime Eken, 37 yaş, Adana/Çiçekli, ilkokul, ev hanımı, Adana
- K₄₈: Güngör Kabaklı, 57 yaş, Feke/ Tapan, ilkokul, ev hanımı, Kozan
- K₄₇: Serpil Sivriselvi, 32 yaş, Adana, ilkokul, ev hanımı, Adana
- K₅₈: Elif Çağımrlar, 50 yaş, Adana, lise, ev hanımı, Adana
- K₇₀: Sultan Tokdemir, 65 yaş, Tufanbeyli, okumamış, ev hanımı, Adana
- K₇₁: Behiye Balpınar, 64 yaş, Ceyhan, ilkokul, ev hanımı, Adana
- K₇₃: Ümmühan Erkek, 68 yaş, Kozan/ Kuyuluk, ilkokul, ev hanımı, Adana
- K₇₇: İclal Kalay, 59 yaş, Kadirli, ilkokul, ev hanımı, Adana
- K₈₂: Semiha Zöhre, 56 yaş, Adana, ilkokul, ev hanımı, Adana
- K₈₇: Durdu Tepe, 36 yaş, Balcalı, ilkokul, ev hanımı, Adana
- K₉₄: Canan Kara, 36 yaş, Adana, ortaokul, ev hanımı, Adana
- K₁₁₁: Hüseyin Aytaş, 45 yaş, Saimbeyli, ilkokul, işçi, Adana
- K₁₁₃: Nuriye Gül, 43 yaş, Adana, Ortaokul, ev hanımı, Adana
- K₁₁₉: Ebutalip Özdemir, 27 yaş, Adana, ilkokul, Çiftçi, Adana
- K₁₂₂: Esra Seyirci, 29 yaş, Karataş, ilkokul, ev hanımı, Adana/ Adalı
- K₁₄₁: Leyla Sağlamtimur, 45 yaş, Adana, Üniversite, doktor, Adana
- K₁₄₂: Fatma Ketre, 60 yaş, Adana, okumamış, ev hanımı, Adana